

ПИВОВАР Ю.І.

к.ю.н., доцент кафедри конституційного і адміністративного права Юридичного інституту НАУ, м.Київ

ПАШИНСЬКА В.В.

здобувач кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ, м.Київ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТУ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ

На відміну від предмету правового регулювання, який є ustalеним й достатньо визначеним елементом системи права, *об'єкт правового регулювання* належить до нерозвинутих, малодосліджених явищ, особливо у фінансово-правовій доктрині.

Попри ігнорування цього явища більшістю дослідниками, з числа вітчизняних фундаторів концепції виділення об'єкту публічного права слід виділяти професора Є.В. Курінного, який в основі такого явища вбачає віддзеркалення ідеалістичної (інтелектуальної) сторони права, та трактує об'єкт публічного права як структурну складову єдиного об'єкта права, в якій домінують групи публічних потреб та інтересів, що мають або повинні мати відповідну нормативно-правову регламентацію і безпосередня реалізація яких відбувається за обов'язкової участі органу, наділеного публічно-владною компетенцією [1, с. 113, 131].

Щодо стану дослідженості цього питання в сучасній фінансово-правовій літературі зазначимо, що він характеризується, по-перше, малоінформативністю (наявні лише одиничні спроби вивчити це явище); по-друге, зводиться до ототожнення цього поняття з об'єктом фінансових правовідносин [2, с. 2]. При цьому, у другому випадку, окремі вчені категорично заперечують доцільність виділення такої категорії як «об'єкт фінансово-правового регулювання», стверджуючи про тотожність цього поняття з поняттям сфери фінансово-правового регулювання [3, с. 87-88].

Не можемо погодитись з такою науковою позицією, та вважаємо, що для фінансових правовідносин, що потребують правового регулювання, об'єкт саме фінансового права (а не об'єкт фінансових правовідносин) виступає певним орієнтиром, указуючи оптимальний шлях реалізації фінансово-правових інтересів й сприяючи своєчасному виявленню та усуненню потенційних перешкод у ході здійснення публічної фінансової діяльності.

Базуючись же на гіпотезі провідного вченого [1, с.119], переконані, що впровадження цієї категорії в галузь фінансового права допоможе: по-перше, забезпечити бажаний баланс між ідеалістичним началом фінансового права, основу якого складає його об'єкт, та матеріалістичним началом фінансового права, ключовим елементом якого є предмет фінансово-правового регулювання; по-друге, забезпечити належну динаміку наступності й стабільності фінансового нормотворчого процесу, який не лише максимально повно відповідав би об'єктивній дійсності у фінансовій сфері, а й забезпечував би еволюційну трансформацію суспільства, фінансів, відповідно до визначеного українським народом шляху соціального, економічного розвитку.

Тому, погоджуючись з професором Є.В. Курінним й визнаючи первинність об'єкту в системі права, вважаємо, що саме цей елемент сприяє позитивному впливу на характер фінансово-правового регулювання суспільних відносин в сфері функціонування державних цільових програм (далі – ДЦП), виділенню тих суспільних відносин, що потребують першочергового правового забезпечення, а також дає змогу упродовж всього періоду функціонування ДЦП моделювати варіанти еволюції фінансових відносин, спрямовуючи їх у бажане для держави й суспільства в цілому русло розвитку, й упереджуючи настання негативних проявів, які можуть супроводжувати цей процес.

Отже, з урахуванням викладеного й ґрунтуючись на базових теоретичних напрацюваннях публічно-правової науки щодо змісту об'єкту публічного права і меж його реалізації, визначимо особливості реалізації об'єкту правового регулювання фінансування державних цільових програм.

Принагідно зазначимо, що в межах нашого дослідження об'єкт правового регулювання фінансування ДЦП становить публічний інтерес, під яким ми розуміємо – сукупність фінансових поточних й перспективних цілей та завдань щодо виділення коштів, своєчасність й достатність реалізації яких визначає ступінь готовності до виконання державних цільових програм на певному етапі їх функціонування, потребує правового закріплення й використання фінансових (у тому числі бюджетних) повноважень державних замовників, виконавців державних цільових програм та інших учасників процесу функціонування державних цільових програм.

Виходячи з наведеного визначення, охарактеризуємо таку сторону досліджуваного об'єкту, як процес його реалізації.

Так, розкриття першої з таких ознак сприятиме розкриттю масштабів поширення дії об'єкту й окресленню меж його втілення у життя [1, с. 147]. Якщо реалізація загального об'єкту фінансового права визначається контурами публічної фінансової діяльності й фінансово-правового захисту, то, виходячи з сутності фінансування ДЦП (яку розкрито нами у попередніх роботах), межами реалізації об'єкту правового регулювання фінансування ДЦП, у широкому розумінні, слід визначати розподільчий напрямок публічної фінансової діяльності та відповідний вплив фінансово-правового захисту.

Разом з тим, функціональна характеристика змісту фінансування ДЦП вказує на необхідність звуження меж реалізації об'єкту його правового регулювання. Такими межами, на нашу думку, є фінансова діяльність щодо виділення грошових коштів для покриття видатків на виконання завдань і заходів державних цільових програм, а також фінансово-правова охорона, що пов'язана зі здійсненням такої діяльності.

Слід відмітити, що впровадження й розвиток інституту фінансово-правової відповідальності [4; 5] сприяє набуттю нових характеристик охоронної функції у сучасному фінансовому праві.

Завдяки виконанню регулятивної, превентивної, відновлювальної, каральної та виховної функцій [4, с. 130], фінансово-правова відповідальність є тим дієвим й ефективним фінансово-правовим засобом задоволення публічних інтересів й потреб, реалізуючи об'єкт фінансово-правового регулювання, у тому числі в сфері розподілу фінансових ресурсів для реалізації державних цільових програм.

Водночас зауважимо, що на відміну від інших публічно-правових галузей (зокрема, кримінальної, адміністративної), у сучасному фінансовому праві правовий захист публічних інтересів здійснюється за допомогою лише такого фінансово-правового інституту, як «фінансово-правова відповідальність». При цьому суб'єктами її застосування у сфері фінансування ДЦП є виключно органи державної виконавчої влади. Щодо другого дієвого інституту правового захисту – правової юстиції – слід відзначити про його відсутність у вітчизняній фінансово-правовій галузі.

Сучасний стан розвитку судової системи України та законодавства, дозволяє констатувати, що захист публічних фінансових інтересів й потреб, у тому числі щодо покриття видатків на виконання державних цільових програмних завдань і заходів, в судових органах забезпечується через відповідні інститути суміжних публічно-правових галузей: адміністративного права (інститут адміністративної юстиції), кримінального права (інститут кримінальної юстиції).

На підставі викладеного, межі реалізації об'єкта правового регулювання фінансування ДЦП у публічній розподільчій фінансовій діяльності слід окреслити на рівні фінансових публічних інтересів й потреб, що породжують розподільчі фінансові правовідносини. Реалізація ж цього об'єкту в сфері фінансово-правового захисту обмежується низкою факторів, а саме: 1) рамками дії фінансово-правової відповідальності (мають місце конкретні фінансові правопорушення в сфері фінансування ДЦП); 2) складовими фінансово-правового захисту, що забезпечують здійснення фінансового контролю, за результатами якого фактів порушення відповідних регулятивних фінансових правових норм не виявлено; 3) складовими об'єктів правового регулювання інших публічно-правових галузей, в межах яких мають місце скоєння адміністративного проступку, кримінального проступку чи злочину, конституційного правопорушення.

Іншою рисою об'єкту правового регулювання фінансування ДЦП, що характеризує особливості його реалізації, є потреба відповідної фінансово-правової регламентації самих фінансових інтересів й потреб та процесу їх реалізації. У змісті цієї ознаки закладено, по-перше, нерозривний зв'язок відповідних фінансових інтересів й потреб з нормами саме фінансово-правової галузі; по-друге, специфіка потреби відповідної правової регламентації. Остання, зокрема, полягає у тому, що кожна чергова конкретна частина загальної сукупності фінансових інтересів (які складають елементи єдиної мети з реалізації ДЦП) знаходить своє правове закріплення в нормах фінансового права, переходячи зі статусу перспективних в статус чинних.

Таким чином, порушене у даній статті питання належить до фундаментальних при опрацюванні проблем з удосконалення фінансово-правового регулювання фінансування ДЦП та потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Курінний Є. В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: характеристика категорій в умовах системного реформування : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Курінний Євген Володимирович. – К., 2004. – 428 с.
2. Древаль Л. Н. К вопросу о предмете, методе и системе финансового права / Л. Н. Древаль // Финансовое право. – 2005. – № 2. – С. 2–4.
3. Лукашев О. А. Система финансового права: теоретичні проблеми розвитку і трансформації : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Лукашев Олександр Анатолійович. – Х., 2011. – 413 с.
4. Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність: теоретичний аналіз : монографія / А. Й. Іванський. – Одеса : Юридична література, 2008. – 504 с.
5. Дмитренко Е. С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України : монографія / Е. С. Дмитренко. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 592 с.